ISSN 1995-6134

УДК 342.922+349.6
В.І. СІВЕРІН, Харківський національний університет внутрішніх справ

ДОЗВІЛЬНІ ПОСЛУГИ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Ключеві слова: *дозвільна послуга, суб'єкт публічної адміністрації, дозвіл*

Дія норм чинного законодавства спрямована на забезпечення інформаційної безпеки. Очевидно, що успішне вирішення завдань в сфері забезпечення інформаційної безпеки, охорони прав і свобод громадян в країні можливе лише за умов застосування різних засобів регулюючого впливу, одним з яких постає дозвільна діяльність, яка реалізується у формі дозвільних послуг. Втім положення нині діючих нормативно-правових актів, які визначають сутність дозвільних послуг в інформаційній сфері, не повною мірою відповідають сучасним вимогам, об'єктивно не можуть якісно і своєчасно вирішувати проблеми пов'язані з створення гарантій реалізації громадянами своїх конституційних прав, формуванням безпечного інформаційного простору тощо.

Таким чином, необхідність дослідження проблеми надання дозвільних послугу сфері інформаційної безпеки, визначення особливостей та вдосконалення правового регулювання останніх, обумовлена як недостатнім теоретичним доробком, так і впливом цієї діяльності на формування ефективної системи інформаційної безпеки, що відповідає європейським стандартам.

На важливість дослідження інформаційної безпеки наголошують у свої працях такі провідні вчені України, як: В.Б. Авер'янов, І.В. Арістова, К.К. Афанасьєв, О.М. Бандурка, К.І. Бєляков, Р.А. Калюжний, І.Б. Коліушко, В.К. Колпаков, Р.О. Куйбіда, В.А. Ліпкан, В.П. Тимошук, М.М. Тищенко, В.О. Шамрай, А.О. Чемерис та інші. Зазначені праці є науковим фундаментом для подальшого дослідження в напрямку забезпечення інформаційної безпеки.

Насамперед необхідно з'ясувати правовий зміст самого поняття «інформаційна безпека», з точки зору її значимості для адміністративно-правового регулювання відповідної сфери суспільних відносин.

Аналіз інформаційної безпеки передбачає розгляд сукупності таких об'єктивних чинників: потреб громадян, суспільства, держави та світового співтовариства; уразливості індивідів, суспільства та держави від новітніх технологій; наявності широкого кола загроз і небезпек, якими має управляти система забезпечення інформаційної безпеки.

Перш ніж перейти до аналізу понять «інформаційна безпека», необхідно зазначати, що їх об'єднує загальне поняття – безпека. Воно за своїм змістом є складним і багатогранним. Якщо звернутись до словників та енциклопедичних видань, то найлаконічніше безпека визначається В.І. Далем у «Толковом словаре живого великорусского языка»: «безпека – відсутність небезпеки, захищеність від небезпеки» [1, с.34]. У Юридичній енциклопедії знаходимо, що під безпекою розуміється стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від внутрішніх та зовнішніх загроз [2, с.47].

Основу більшості визначень складає підхід, відповідно до якого поняття безпеки визначається через відсутність небезпеки, формуються і положення законодавства, норми якого спрямовані на врегулювання питань забезпечення безпеки держави, у першу чергу – національної безпеки. Так, у Законі України «Про основи національної безпеки України» зазначається, що «національна безпека – це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам» [3]. Майже аналогічно визначається дефініція «безпека» і у законодавстві, наприклад, Російської Федерації, зокрема у

ISSN 1995-6134

Законі РФ «Про безопасность» від 05.03.1992 р. [4].

Аналіз чинного законодавства свідчить, що поняття «безпека», «національна безпека» та «інформаційна безпека» тісно пов'язані між собою. Зокрема, про це свідчить звернення до норм ряду нормативно-правових актів.

У ст.17. Конституції України зазначено: «Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу» [5]. Наведена конституційна норма отримала свій розвиток спочатку в Концепції (основах державної політики) національної безпеки України, а потім у Законі «Про основи національної безпеки України» [3]. Зокрема, у ст.5 даного Закону зазначається, що національна безпека України досягається шляхом проведення виваженої державної політики відповідно до прийнятих доктрин, стратегій, концепцій та програм у різних сферах суспільного життя, у тому числі й в інформаційній сфері. В Проекті Доктрини інформаційної безпеки, яка була розроблена на виконання абзацу четвертого пункту п'ятого рішення РНБО України від 21.03.2008 року «Про невідкладні заходи щодо забезпечення інформаційної безпеки України», введеного в дію Указом Президента України № 377 від 23.04.2008 року, зазначено, що інформаційна безпека є невід'ємною складовою кожної зі сфер забезпечення національної безпеки і водночас інформаційна безпека є важливою самостійною сферою забезпечення національної безпеки.

Варто зазначити, що у науковій літературі поки відсутній єдиний консолідований підхід до змісту поняття «інформаційна безпека». Для одних воно відображає стан, для інших процес, діяльність, здатність, систему гарантій, властивість, функцію.

Загрози інформаційній безпеці є індикатором ефективності її функціонування. Адже реалізація загроз і переростання їх у небезпеки свідчать про неефективність функціонування даної системи, і навпаки. На сьогодні розглядати будь-які загрози в інформаційній сфері необхідно з урахуванням того контексту, в якому вони виникають і знаходять свій вияв. Головна інформаційна загроза національній безпеці – це загроза впливу іншої сторони на інформаційну інфраструктуру країни, інформаційні ресурси, на суспільство, свідомість, підсвідомість особистості, з метою нав'язати державі бажану (для іншої сторони) систему цінностей, поглядів, інтересів і рішень у життєво важливих сферах суспільної й державної діяльності, керувати їхньою поведінкою і розвитком у бажаному для іншої сторони напрямку. Інтегруючи різноманітні підходи, а також пропозиції щодо розв'язання даного питання, вважаємо, що можна виділити такі види загроз інформаційній безпеці органів виконавчої влади:

– розкриття інформаційних ресурсів;

– порушення цілісності інформаційних ресурсів;

– збій у роботі обладнання [6, с.103].

Проведений аналіз існуючого наукового доробку дає можливість окреслити характерні ознаки інформаційної безпеки, які є важливими і повинні братись до уваги при здійсненні правового регулювання у даній сфері. Зокрема: інформаційна безпека є невід'ємною складовою національної безпеки; її реальне забезпечення можливе за умови застосування системи правових, організаційно-управлінських, технічних та інших засобів з метою запобігання виникненню небезпечних для людини і держави наслідків; забезпечення інформаційної безпеки вимагає вироблення, прийняття та дотримання спеціальних правил й нормативів оцінки та управління ризиком тощо.

Підсумовуючи наведене вище, можна дійти висновку, що інформаційна безпека – це стан захищеності життєво важливих інтересів громадян, суспільства та держави в інформаційній сфері, обумовлений відсутністю

ISSN 1995-6134

недопустимого ризику заподіяння шкоди людині та державі в цілому.

Досягнення необхідного рівня інформаційної безпеки можливе за умови встановлення у чинному законодавстві обмежень щодо здійснення тих видів господарської діяльності, які негативно впливають на інформаційну сферу, погіршуючи її стан, а також запровадження контролю за дотриманням встановлених законодавством обмежень.

Оскільки інформаційна безпека може забезпечуватись широким колом засобів і заходів, застосування яких врегульоване нормами різних галузей законодавства, виникає необхідність визначити, які саме відносини у сфері забезпечення інформаційної безпеки можуть складати предмет адміністративно-правового регулювання.

Теорією адміністративного права сформульовані загальні та особливі риси адміністративно-правових норм [7, с.111-112], серед яких, зокрема, їх державно-владний характер, формальна визначеність загально-обов'язкових правил поведінки, мета – у забезпеченні організації та впорядкованості дій суб'єктів управлінської діяльності, створенні умов для реалізації і захисту прав та свобод громадян, щодо яких здійснюється управлінська діяльність. Крім рис, притаманних нормам адміністративного права, при вирішенні питання про те, які саме відносини у сфері інформаційної безпеки потребують адміністративно-правового регулювання, треба обов'язково враховувати особливості методу адміністративного права. Зазначається, що реалізація методу адміністративно-правового регулювання здійснюється шляхом: використання приписів (встановлення обов'язків), встановлення заборон, надання дозволів [7, с.73-77].

Аналіз доктринальних положень дозволяє зазначити, що головною особливістю адміністративно-правового регулювання відносин у сфері забезпечення інформаційної безпеки є наявність управлінських інститутів публічної влади, внаслідок діяльності яких створюються умови для реалізації і захисту прав та свобод громадян у цій сфері. Обов'язковими учасниками адміністративних правовідносин у сфері забезпечення інформаційної безпеки мають бути управлінські інститути публічної влади, їх посадові особи, діяльність яких має реалізуватись шляхом використання приписів, встановлення обов'язків, заборон, надання дозволів. Останнє і стосується дозвільної діяльності, яка реалізується шляхом надання дозвільних послуг.

На підставі аналізу Законів України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» [8] та «Про телекомунікації» [9] слід виділити діяльність, що становить собою загрозу інформаційній безпеці, а саме:

– упорядкування та перенесення телекомунікаційних мереж;

– проведення робіт в межах охоронних зон електрозв'язку;

– проведення робіт в телефонній каналізації;

– на радіофікацію об'єктів: таких, що проектуються, існуючих, або таких, що будуються з питань підключення до міської мережі дротового мовлення;

– телефонізація об'єктів;

– встановлення обладнання сторонніх організацій на виробничих площах ВАТ «Укртелеком»;

– прокладка кабелю в телефонній каналізації ВАТ «Укртелеком»;

– на встановлення спеціальних тарифів для інвалідів та соціально незахищених осіб на загальнодоступні телекомунікаційні послуги.

Відповідно ст.ст.2, 9 Законів України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [10] та «Про телекомунікації» [9] потрібно виділити діяльність, що становить собою загрозу безпечному інформаційному середовищу та потребує ліцензування, а саме:

– розроблення, виготовлення спеціальних технічних засобів для зняття інформації з

ISSN 1995-6134

каналів зв'язку, інших засобів негласного отримання інформації, торгівля спеціальними технічними засобами для зняття інформації з каналів зв'язку, іншими засобами негласного отримання інформації;

– розроблення, виробництво, використання, експлуатація, сертифікаційні випробування, тематичні дослідження, експертиза, ввезення, вивезення крипто систем і засобів криптографічного захисту інформації, надання послуг у галузі криптографічного захисту інформації, торгівля крипто системами і засобами криптографічного захисту інформації;

– розроблення, виробництво, впровадження, обслуговування, дослідження ефективності систем і засобів технічного захисту інформації, надання послуг в галузі технічного захисту інформації;

– діяльність, пов'язана із збиранням, обробленням, зберіганням, захистом, використанням інформації, яка складає кредитну історію;

– право на проводження господарської діяльності в сфері телекомунікацій;

– право на проводження господарської діяльності в сфері поштового зв'язку;

– ведення реєстрів операторів, провайдерів телекомунікацій та операторів поштового зв'язку.

Отже, предмет адміністративно-правового регулювання та об'єктом дозвільних послуг є ті види господарювання, внаслідок здійснення яких може бути завдана шкода інформаційному середовищу. До них належать:

Названі види господарської діяльності визначені на підставі результатів аналізу чинного законодавства, що регулює сферу господарювання. При цьому критерієм їх виділення є спрямованість дозвільної діяльності щодо створення інформаційне безпечного середовища.

Таким чином, існуюча в України система надання дозвільних послуг у сфері забезпечення інформаційної безпеки повинна бути зорієнтована на забезпечення належного стану захищеності життєво важливих інтересів громадян, суспільства та держави в інформаційній сфері. Основним завданням перед суб'єктом публічної адміністрації повинно стояти завдання удосконалення правового регулювання надання дозвільних послуг у сфері інформаційної безпеки з метою збереження та раціонального використання інформації. У статті знайшли відображення лише окремі проблемні питання, які стосуються окремих дозвільних послуг у сфері інформаційної безпеки, які надаються суб'єктами публічної адміністрації, але їх наявність свідчить про потребу подальшого наукового пошуку в цьому напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка. Т. 1 / В. И. Даль. – М. : Рус. яз., 1999. – 699 с.

2. Юридическая энциклопедия / под. ред. М. Ю. Тихомирова – М. : Юринформцентр, 2000. – 526 с.

3. Закон України «Про основи національної безпеки України» : від 19.06.2003 р., № 964-IV // ВВР України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.

4. Закон Российской Федерации «О безопасности» : от 05.03.1992 г., № 2446-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.sec4all.net/zakon-r1.html.

5. Конституція України // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст.141.

6. Логвинов О. В. Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Олександр Володимирович Логвинов. – К., 2005. – 245 с.

7. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у 2 т. Т. 1 : Загальна частина / редкол. В. Б. Авер'янов (голова). – К. : Юрид. думка, 2007. – 592 с.

8. Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» : від 06.09.2005 р., № 2806-IV // ВВР України. –

ISSN 1995-6134

2005. – № 48. – Ст. 483.

9. Закон України «Про телекомунікації» : від 18.11.2003 р., № 1280-IV // ВВР України. – 2004. – № 12. – Ст. 155.

10. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» : 01.06.2000 р., № 1775-III // ВВР України. – 2000. – № 36. – Ст. 299.

Сіверін В. І. Дозвільні послуги у сфері інформаційної безпеки / В. І. Сіверін // Форум права. – 2010. – № 2. – С. 456–460 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-2/10cvicib.pdf

Виконано дослідження теоретичних і законодавчих підстав надання дозвільних послуг у сфері забезпечення інформаційної безпеки. Особлива увага приділяється тим видам діяльності, яка може завдати шкоду державі, правам і свободам людини і громадянина та забезпечується шляхом надання дозвільних послуг суб'єктами публічної адміністрації.

***

Сиверин В.И. Разрешительные услуги в сфере информационной безопасности

Выполнено исследование теоретических и законодательных оснований предоставления разрешительных услуг в сфере информационной безопасности. Особое внимание уделяется тем видам деятельности, которые могут причинить вред государству, правам и свободам человека и гражданина, и обеспечивается путем предоставления разрешительных услуг субъектами публичной администрации.

***

Siverin V.I. Permissive Services in the Field of Informative Safety

The questions of the theoretical and legislative fixing of grounds of grant of permissive services in the field of informative safety are sacred. The special attention is spared to those types of activity, which can cause harm to the state, rights and freedoms of man and citizen, and provided by the grant of permissive services the subjects of public administration.